

בגזאות דשא

פרשת צו - שבת הגדול תשפ"ו | שנה ו' | גליון רצו

דולה ומשקה מתורת רבוה"ק מפרשיסהא קאצק וגור זי"ע במשנת רבינו ראש הישיבה שליט"א

אמרות רבותינו

חשיבות העבודה כשאנינו גגלה לשום אדם

צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה (ו, ב). ברשיי ז"ל אין צו אלא לשון זירוז וכו', אמר רבי שמעון ב"ר חזקוני צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כיס. ולכאורה למה נקט לשון חסרון כיס, ולא חסרון ממון.

רק יש לפרש, שהעיקר מה שיש לו להאדם הוא הדבר אשר הוא מכוסה, כדאיתא במדרש (במ"ד כב, ח) למה נקרא שמם 'נכסים' - משום שהוא נכסה לזה ונגלה לזה, ולכאורה יש לדקדק, דמשום האי טעמא יותר היה צריך לקרותם 'נגלים' על שם מי שיש לו הנכסים, אמנם עיקר החשיבות בממונו של אדם כי אינו בנמצא אצל כל אדם, וזה החשיבות למי שיש לו ממון, ולכן נקראים 'נכסים', כי זה עיקר החשיבות - מה שהוא נכסה מאחר.

והדברים נוגעים לעבודה שבלב ויראת השם, דעיקר קנינו של אדם בכל מה שיגיע ועמל בתורה ועבודה - הוא רק כשהוא מכוסה ונעלם, אפילו לגבי עצמו, עד שלא ידע וירגיש אם יש לו דבר מה, ואז הוא נקרא עושר בתורה - שיש לו דברים המכוסים.

וזה שאמר רבי שמעון 'ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש חסרון כיס' - היינו במקום שנחסר המכסה, ד'כיס' היינו מכסה, ומחמת שעולה כולה כליל לגבוה, ואין לבעלים ולכהנים חלק בה כמו בשלמים, לכן צריך הכתוב לזרז ביותר.

(רבינו החידושי הרי"מ זי"ע לקוטי הרי"מ)

ביטול הרע בהתלהבות ולב בוער באש להשי"ת

אש תמיד תוקד וגו' לא תכבה (ו, י). דכתיב (שה"ש ח, ז) 'מים רבים לא יוכלו לכבות', פירוש, שיש בכל לב איש ישראל נקודה טמונה בהתלהבות לה' - שלא יוכל להיות נכבה. והגם כי 'לא תכבה' הוא לאו (רש"י כאן מיומא מו:), אבל הוא הבטחה גם כן. וכמו שכתבו חז"ל (יומא כא:), 'אף על פי שאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט', כמו כן בנפש האדם, שצריך להיות תשוקת רשפי אש בלב בוער לעבודת הבורא ית', ולחדש בכל יום זה ההתלהבות, כמ"ש (ו, ה) 'ובער עליה הכהן' - שכל עובד ה' נקרא כהן.

והתעוררות האהבה בלבבות בני ישראל הוא ה'עבודה שבלב' זו תפלה (תענית ב.) - שבמקום קרבן (ברכות כו:). וכשיש זאת ההתלהבות, כל מחשבה וזה העולה על הלב נשרפת.

וזהו ענין ביעור חמץ, דכתיב (בא יב, טו) 'תשביתו שאור' פירש רש"י (פסחים ד:) תבטלו, ובאמת אמרו אין ביעור חמץ אלא שריפה, כמו שהקשו התוס' שם על רש"י. אכן הרמז, כי זה הביטול בלב, מרוב התלהבות הרצון להשי"ת - נשרף ומתבטל המחשבה וזה, ומרוב אהבה ודביקות וכלות הנפש לעשות רצון השי"ת - כל הרצונות יתבטלו כהמס דונג מפני אש. ובוודאי בימים אלו קודם פסח, מתחדש אהבה ורצון בלבבות בני ישראל, שהם הימים שבחר בנו השי"ת ועשו בני ישראל מצוה הראשונה בשמחה. לכן עדיין בימים הללו מתעורר אהבת בני ישראל להשי"ת, לכן בכח זה יכולין להשבית ולבטל החמץ.

(שפת אמת צו תרמ"ז)

שבת הגדול הכנה שיוכל למצוא עצות להתקרב

איתא בגמרא (פסחים ד.) 'בשעה שבני אדם מצוין בבתיהם', וזה ענין השבת, דכתיב ביה (בשלח טו, כט) 'אל יצא איש ממקומו', שבשבת כל אחד יכול להיות בעל הבית. ויאור הנר 'פה לבדיקה' (פסחים שם) - זה הרמז על אורות שבת שמתגלגין, ואז הזמן לחפש ולבדוק. ובשבת יש סיוע מן השמים, כדכתיב (משלי כ, כו) 'נר ד' נשמת אדם חופש כל חדרי בטן', ובשבת יש נשמה יתירה המסייע לחיפוש הזה. ואיתא (יומא כא:), 'אעפ"י שאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט', זה הרמז - שאף שמתגלגל אורות, אעפ"י מצוה להביא - שהאדם יתעורר בזה לחפש עצות ולהתקרב ולקבל עליו עומ"ש, ובהו יכול לצאת בפסח מעבדות לחירות. והשבת מקודם הכנה לזה, לתקן מדותיו שיוכל לקבל הארת החג, שיהיה חפשי מהיצר הרע.

(בית ישראל שבת הגדול - צו תש"כ ד"ה טעם)

'שבת הגדול'

גדולת עבודת ה'הכנה' לימי הפסח

ביאורים רבים נאמרו בטעם שמה של השבת שלפני הפסח - 'שבת הגדול'. הרבי הבית ישראל זי"ע מבאר על פי לשון הרבי רבי בונם מפרשיסהא זי"ע במכתבו הידוע 'הבינה תגדל מהמעשה', ופירשו כוונתו, 'הבינה' - היינו ההכנה למצוה, 'תגדל מהמעשה' - גדולה יותר ממעשה המצוה. זוהי אפוא הסיבה שקוראים לשבת זו 'שבת הגדול', משום שמעבר להיותה שבת ככל שבתות השנה, משמשת היא גם כהכנה לקראת יום טוב פסח - שבו זוכים אנו לקיים כמה מצוות מן התורה ומדברי סופרים. כדי לרמז על גדולת מעלת ההכנה לעומת מעשה המצוה, קראו לשבת זו 'שבת הגדול' [שהיא גדולה יותר מכל השבתות בהם מתקיימת מצות שבת עצמה, ולא הכנה - הגדולה מהמצוה].

ראיתי מי שהעיר על ביאור זה, שאם כן ראוי היה שבכל אחד משלושת הרגלים תיקרא השבת שלפניו 'שבת הגדול', שהרי הן משמשות כהכנה לקראת היום טוב הקדוש שבא בשבוע שלאחריו. התשובה לכך פשוטה בתכלית: שני התגים האחרים, סוכות ושבועות, נקבעו תחילה בזמן כזה שיש לפנייהם הכנה ראויה ומספקת, חג הסוכות קבעה אותו התורה בחודש תשרי לאחר הימים הנוראים, וחג השבועות בא לאחר מ"ט ימי ספירת העומר המשמשים הכנה לקבלת התורה. לא כן חג הפסח, שנכנסים אליו לאחר שקיעה ודשדוש במלאכות של חולין וחומר בששת ימי המעשה של חודשי החורף, וחוקים ביותר לסייע של שבת קודש שלפני הירגל להתכונן כראוי למצוות החג.

נוסף עוד, במרבית השנים חלה 'שבת הגדול' בשבת שבה קוראים פרשת צו, שתחילתה וסופה עוסקים בענין ההכנה למצוה. הפרשת פותחת במצות תרומת הדוש, שענינה הכנה לקראת יום חדש של עבודת הקרבת הקרבנות בבית המקדש, ומסתיימת בענין לבישת אהרן ובניו בבגדי כהונה ומשיחת אהרן בשמן המשחה להכניסם ולהכשירם לעבודתם במשכן, ובהמשך מפרשת התורה הקרבנות שהקריבו הכהנים בשבעת ימי המילואים, ששימשו כימי הכנה לקראת העבודה היום-יומית במשכן. ידוע, שבסוף כל אחת מפרשות התורה מופיע סימן למספר הפסוקים שבאותה פרשה, ובסוף פרשת צו הסימן הוא 'צו' - שמנין הפסוקים בפרשה הם כמספר 'צו', תשעים וששה. דא עקא, כפי שכבר

ככל שמרבים אנו בעבודות ההכנה, בסילוק הרע וביעורו, כך זוכים אנו שאורות החג יישארו אתנו לאורך זמן ולא ייעלמו ברוח בחלוף ימי החג. בסוף פרשת משפטים כותבת התורה מצות עליה לרגל בשלושת הרגלים, ונאמר בתחילה (כג, יד) 'שלוש רגלים תחוג לי בשנה', ובסוף (שם, יז) 'שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך אל פני האדון ה', ובאמצע מפרשת התורה שלושת הרגלים. בהתבוננות בפסוקים עולה דיוק, שבפסוק העוסק בחג הפסח כתוב (שם, טו) 'את חג המצות תשמור וגו' ולא יראו פני ריקם', ולכאורה, לאו זה של 'ולא יראו פני ריקם' מתאים יותר היה שייכת בתחילה או בסוף, כאשר התורה כוללת את שלושת הרגלים יחד, ומדוע הוא כתוב בחג הפסח יותר מאשר בשאר החגים.

לדברינו נוכל לפרש, שהתורה מרמזת שכאשר נערוך הכנה ראויה לחג הפסח, בביעור החמץ והרע ובתבערת אש של קדושה, נזכה שיקוים בנו 'ולא יראו פני ריקם' - שלא יחלפו ימי החג המרוממים להבל ולריק, אלא ישאירו רושם של קדושה גלובתנו, למשך ימות השנה כולם.

(מתוך ס"ג פר' צו - שבת הגדול תשע"ז)

כנישתא הדא בתיובתא

השתוקקות להתקרב יותר ויותר אל הקדושה הפנימית

את החצר סביב למזבח ולמשכן, כי פתח שער החצר הוא בראשונה סביב למזבח. עוד יש להבין, הרי החצר עצמה נמצאת ועומדת, שהרי הקרקע קיימת, ומה שייד להקימה ולעשותה [והתינוח מה דכתיב (לה, ט) יועש את החצר, התם מפורש דקאי על קלעי החצר, שעל ידי שימת הקלעים נגדרה החצר, אבל הפסוק יוקם את החצר צ"ב].

אלא ש'חצר' מרמז על הרצון וההשתוקקות להיכנס לקדושה, שגם מי שאינו רשאי ליכנס אל המשכן, ומי שאינו יכול ליכנס אל המקדש ובשעת ההקטרה אסור ליכנס בין האולם והמזבח (עי' כלים שם), מ"מ בלבו עליו להקים ולייסד את הרצון הגעגוע וההשתוקקות אל הקודש ואל המקדש.

ועל הקמה זו שפיר נקט 'סביב למשכן ולמזבח', כי המדידה אינה כמדירת חצר גשמית, שמסמנים את המיצרים הגשמיים שלה, את החצר ואת הבית שהוא בונה, אלא כשאיירי על המשכן שהוא ההתקרבות אל ה', קרבת אלקים לי טוב, בהשתוקקות לקדושה, אין לו לאדם להסתפק בלהגיע רק אל המזבח, אלא צריך להתקרב יותר ויותר ככל שניתן. וגם מי שנמצא בחוץ, ואינו יכול ליכנס אל ההיכל, מ"מ הגעגועים וההשתוקקות הם לשייכות אל הפנימיות. ולכן הגם שבחיצוניות פוגש קודם את המזבח, אבל מטרתו ומגמתו בתשוקת לבו הוא לפנימיות המשכן והאולם.

(מתוך ס"ק ויק"פ - החודש תשפ"ו מאמר ד)

לזכות הרה"ח ר' קלמן הלר שליט"א והרה"ח ר' מנחם ורדיגר שליט"א

מילי דאורייתא

בדברי הרמב"ן דמצות אכילת שלמים ביום ראשון לכתחילה

ובשר זבח תודת שלמים ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בוקר, ואם נדר או נדבה זבח קרבנו ביום הקריבו את זבחיו יאכל וממחרת והנותר ממנו יאכל (ו, טו-טז). ועמדו הפרשים מאי שנה קרבן תודת שלמים ג"כ שהיה נאכלת ליום ולילה, ולא ככל קרבן שלמים שנאכל לשני ימים ולילה אחד. וי"ל כי באמת גם קרבן שלמים עיקר מצוותה היא לאוכלו ביום הראשון, ומה שנאכל לשני ימים אינה אלא בדיעבד כמ"ש הרמב"ן (פסוק טז), וטעם הדבר שהקילה בו תורה הוא כיון דקרבן שלמים ניתנה רשות לכ"א להקריבו גם לפשוטי העם, שהרי כ"א שרוצה לנדב קרבן יכול לנדב קרבן שלמים, ע"כ אי"א לדרוש ולתבוע מכל אחד לדקדק ולהודרו כ"כ לאכול את הקרבן ביום הראשון, משא"כ תודת הבאה על אחד מהארבעה נסים שצריכים להודות עליהם, ולא מבעיא אם עוד ביקש והתפלל לה' בעת צרתו שיושע, ונענה בתפילתו, או בוודאי מתרומם ומתעלה בראותו יד ה', וכמ"ש חז"ל (נדה ד). 'הספנים כולם צדיקים, ופירש רש"י' 'כולם צדיקים משום שדרים בסכנה ולבם לאביהם שבשמים', אלא אפילו אם ניצל מסכנה בלא שתקדים תפלה לישועה, הנס מרומם את האדם - ינס להתנוסס' [עי' שפת אמת (אמור תניין ד"ה בפסוק, וישב תרלי"ח ועוד) שהקב"ה עושה נסים לבניו כדי להגבילה אותם], ובנוגע למדרגה שאפשר לדרוש ולתבוע ממנו לקיים מצות אכילת קדשים באופן דלכתחילה, ולכן זמן אכילתה הוא ליום ולילה בלבד.

(רבינו שליט"א - פרי אמור תש"ע)

שאלה לרבינו שליט"א:

בדברי הרמב"ן (זו, יז) בזמן אכילת קרבן שלמים, פירשו דבריו שבעה כוכבי לכת [חכם צבי (סי קנא), צליח (ברכות ב.), פנים יפות (צו שם), אמרי אמת (מכתבי תורה סי' קנז), אור שמח (פ"י ממע"ק הי'), הגר"מ אריק (אמרי יושר החדש סי' קיט ובהגהותיו ועוד) שהקב"ה עושה נסים לבניו כדי להגבילה אותם], ובנוגע למדרגה שאפשר לדרוש ולתבוע ממנו לקיים מצות אכילת קדשים באופן דלכתחילה, ולכן זמן אכילתה הוא ליום ולילה בלבד.

❖❖

המשך מילי דאורייתא

צריכים לאכול כזית אחד [וכמ"ש במנ"ח מצוה קב, וכ"ה דעת הרמב"ן בשכחת העשין מצוה א], וכל שאר הבשר ליכא מצוה של אכילה אלא שצריך לאכול שלא יעברו על לא תותירו, וע"כ אפשר לאכול גם פחות מכזית, כי בזה המצוה אינה האכילה אלא שלא ישאר, ולפי זה נכונים בדברי האחרונים שעיקר מצוותו ביום הראשון דוקא, משום דהמצוה של אכילת הקרבן זמנו לכתחילה ביום הראשון דוקא, ומה שהשאר נאכל אף לכתחילה בשני ימים, אינו מצד מצות אכילת הקרבן, אלא מצד איסור נותר [ואכתי' יל"ע אם יתכן להעמיס כן גם בצליח ואו"ש במש"כ בטעם שלא גזרו ביה, עיי"ש]. ועי' הנ"ל י"ל עוד דכל מה שהשאר נאכל בב' ימים אף לכתחילה, אינו כי אם מחמת דגוף מצות אכילת הקרבן בדיעבד, ולא כ"כ מה הסברא שיהיה זמן מיוחד לגבי מה שנשאר מיום הראשון שלא יהיה נותר, כשאנו כבר זמן אכילה מצד מצות אכילת הקרבן אפילו בדיעבד.

ועל כן בתורה שלא רצתה התורה שמצות אכילת הקרבן תהיה בדיעבד, ולכן הגבילה שמצותה רק ביום הראשון אפילו בדיעבד, וממילא גם הנשאר אינו אלא ליום אחד וכנ"ל.

❖❖

והשיב רבינו שליט"א - וסימן הדברים בהערות ע"ד השואל:

א. עצם לישנא דקרא יאכל' ולא יאכל', וכן לשון התוי"ב 'אם' הותיר הותיר, ולא נקט 'רשאי להותיר', משמע לרמב"ן דלכתחילה מצוותו ביום ראשון [ולדעתי אין משמעות מכריחה מהתו"כ דסגי במקצת בראשון, אלא דכלפי קרבנות שחיובן ליום אחד דוקא נקט כן מצוה לאכול ממנו, היינו כפי יכולתו ביום הראשון, ולא נקט 'מצוה לאכול' או 'מצוה לאכול כולו', דאז ה' לשון מחייבת דדוקא בראשון נאכל, אבל צריך כפי יכולתו, ומאחר שזה משתנה מאדם לאדם, ע"כ קרי לה לאכול ממנו, זה לפי נוסחא שלנו בתו"כ. ואף לפי התו"כ בנוסח הרמב"ן 'יכול כולו' [ולא 'יכול ליום אחד'], דמשמע אכן טפי כפירוש האוי"ש, מ"מ אין מוכרח, דכלפי הקרבנות המחוייבין להאכל ביום אחד קרי להך דרק לכתחילה כפי היכולת שאינו חייב 'כולו']. ואיך שיהיה, אולי הרמב"ן הביא ראי' מתו"כ בעיקר לפירושו שבא הכתוב דהנותר לומר שאין מצוה לחלקו לשני ימים, אך מה דמצוה בראשון אולי גופא דקרא משמע לו כן.

ב. לפי מה שכתבתי בהערה הנ"ל אין הכרח.

ג. כמדומני שטעות פיסוק קטנה ברמב"ן (מהדורות שנועל) הטענה, כי שם נדפס: והנותר ממנו בראשון יאכל וממחרת, לא שישאר וכו'. והפיסוק הנכון: והנותר ממנו יאכל, וממחרת - לא שישאר וכו', היינו שהרמב"ן בא לשלול שתי דרשות שהיינו טועים ללמוד מתיבת 'וממחרת', או דמצוה דדוקא לחלקו ליומיים [לא רק דלכתחילה מותר כדכתבת, אלא שמצותה בכך], או דיש כאן שני ימים שווים לגמרי במצוותה, והוא"ו היא וי"ו המחלקת כמו 'או ממחרת' וכו', וכמדומני שבדברינו מסולק כל מה שכתבת על האחרונים בקטע השני דלמעלה.

ד. בשבת נזכרתי שכן אמרתי פעם להגרד"ל שליט"א על קושיתו בתרגום (ויחי מט, כז) ולערב יחלק שלל - ובעידן רמשא יהון מפלגין מותר חולקתון משאר קדשיא, והרי לרמב"ן מצוות ביום. והשבתי דסגי בכזית אחד מכהנים, וזה כסברת ידידי כאן.

עוד תירצתי דקדשי קדשים שאני, ומצינו כזאת להקל בקדשי קדשים מבקדשי קלים, עיי' תו"כ.

עוד תירצתי דלרמשא היינו לפנות ערב, כמו בפועלים דבכניסתם משל בעה"ב (כ"ט פג:) וילפינן מקרא (תהלים קד, כג) יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב, ובתרגום שם 'פוק בר נשא לעובדיה ולפולחניה עד ערובי רמשא'.

עוד תירצתי דהלילה הולך אחר היום בקדשים, ודוקא 'ביום' שני אין המצוה לכתחילה.

(מתוך מכתב א' בחקתי תשע"א)

א"ה: וראה בחידושי הגרד"ל על קדשים שיצ"ל לאחרונה (תשפ"ה) זבחים סי' יח.

אמרי דשא

לכות הרה"ח ר' יוסף שטרייכר שליט"א

מעלת קרבן עני בדעת כשמכיר שהוא מעורב בשמרים

וזאת תורת המנחה (ו, ז). הנה בפרשתך נשלמו כל דיני קרבן מנחה [אשר חלקם נתבארו לעיל ב, א], והנה יש דין במנחה שנתבארה בפרשת המנורה כדכתיב (תצוה כז, כ) 'שמן זית זך כתית למאור, ואיתא במשנה (מנחות פו.) 'זך כתית למאור ואין זך כתית למנחות, ואיתא בגמרא (מנחות פו.) 'יכול יהא זך כתית פסול למנחות, תלמוד לומר (תצוה כט, ז) 'ועשרון סולת כלול בשמן כתית' - שבא להכשיר כתית למנחות. והקשו המפרשים פשיטא, מאי קס"ד לפסול זך כתית למנחות, הרי הוא שמן מהורר יותר, וא"כ לא לכתוב רחמנא לא 'למאור', ולא 'כתית' דמנחות, ואנא אמינא שרק היכא דכתיב 'כתית' בעי דייקא כתית.

ובשפת אמת (לקוטים פר' תצוה) מתוך דהוה אמינא דהוי כמו ריבה שמנה דפסולה (מנחות יא.), דמכיון שהתורה הכשירה למנחות שמן שיש בו קצת פסולת, אם כן בכתיבת הו"א דהוי ריבה שמנה, קמ"ל קרא דאין בזה פסול, דמכל מקום שם שמן גם על הפסולת המעורב.

וטמון בדבריו פנימיות עמוקה הנוגעת לדרכי העבודה הנטמנים בפרשת מנחה, כי מי דרכו להקריב מנחה - עני ודל שדעתו שפלה (מנחות קד.), וכל מעלת קרבנו וחביבותה הוא בכך שמכיר ויודע דלית ליה מדיליה כלום, ולכן עליו לדעת שאינו מקריב 'כתית', אלא מביא דייקא שמן שיש בו פסולת, כי אינו מתוקן לגמרי, אלא יש בו עדיין פסולת שעליו לעבוד ולתקן - ער האט נאך וואס צו ארבעטען און וואס צו פארעכטען, ולכן קס"ד שאם מביא כתית הוי פסול, כי אין זה הצורה של הבאת קרבן מנחה.

(ס"א צו פרה תשפ"ד מ"א)

לימוד התורה משנה טבעו להתרצות ולהתפייס

וכל מנחה כלולה בשמן וחריבה לכל בני אהרן תהיה איש כאחיו, וזאת תורת וגו' (ו, י-יא). בבעל הטורים מבאר סמיכות הפסוקים, שבא לומר ששנים שעוסקין בתורה נעשים כאחים, ואף אם מקנטרים זה את זה, כדדרשין (קידושין ל.) 'את והב בסופה' (חקת כא, יד). ויש להבין היכן מוכח דקאי על לומדי תורה המקנטרים זה את זה, הרי בפסוק כתיב רק 'איש כאחיו' - וזאת תורת, ולא מוזכר בפסוק שהיה ביניהם מריבה, ואף דאירי בעוסקים בתורה - כנרמז ב'וזאת תורת', אבל מנא לן דאירי במקנטרים זה את זה, אולי קאי על בני ארץ ישראל הלומדים תורה בנועם (סנהדרין כד.). ועוד צ"ב דהלשון שנקט הבע"ט - 'מקנטרים' זה את זה שהוא לשון חרף - ולא לזה הכוונה בתלמידי חכמים המתווכחים בתורה כתלמידי חכמים שבבל שמחבלים זה לזה בהלכה (סנהדרין שם), דבנות' (פסחים ג.) כתבו דהוי חסרון ללמוד תורה על מנת לקנטר, ואיתא בגמרא (קידושין נב.) 'לאחר פטירתו של רבי מאיר אמר להם רבי יהודה לתלמידיו אל יכנסו תלמידי רבי מאיר לכאן מפני שקנתרנים הם'.

וי"ל כי המריבה רמוזה בעצם חלוקת המנחות המפורשת בקרא, שהיא יכולה לגרום למריבות, כדשינו במשנה (שבת קמח:) שהתירו להטיל גורל במקדש על חלוקת הקדשים ביו"ט בין הכהנים, כדי שלא יבואו לידי מריבה, אבל לא על המנות של קדשים אלא תמול, ומקשינן בגמרא (שם קמט:) פשיטא, ומשני 'מהו דתימא הואיל וכתוב (הושע ד, ד) 'ועמך כמריב כהן' [ככהנים אלו, שהם בעלי מריבה], אפילו מנות דחול נמי [לשיתרי להו להפיס ביום טוב, כי היכי דלא לינצו], קמ"ל, וכתבו בתוס' דאין מועלת בהם חלוקה וגורל שיהא חשיב כממונו לקדש בו את האשה ולהוציאו בדיינים, אבל מ"מ מטילין היו גורלות לתת לכל אחד חלקו לאכילה, פן יריבו ביניהם.

וזה כוונת סמיכות הפסוקים, דטבען של כהנים שהן קרובים למצה ומריבה, כמ"ש 'ועמך כמריב כהן', ונרמז הענין דייקא בחלוקת מנחה, לרמז על שכונות טבען לבוא לידי מריבה, שכן הניחא חלוקת קרבן בהמה מובן דמינצי, אבל מה מקום יש לריב על חלוקת מנחה חריבה, אך בכל זאת יש מקום לנצחנות ולקנטרנות במדה מסוימת - 'ועמך כמריב כהן'. אך ע"י לימוד התורה נשתנה טבעו של אדם, והתורה מחדירה בקרבן רוח של פיוס ושלווה עם הבריות. וזה הרמז שלמרות שטבען של כהנים לבוא לידי ניצוח ומריבה, בכל זאת 'איש כאחיו' - וזאת תורת, על ידי שלומדים תורה עם כוונה נכונה נעשים אוהבים זה את זה.

(קידור"ר צו פרה תשפ"ד)

רביבי דשא

בעלות ללא הנאה עצמית

וכל מנחת כהן כליל תהיה (ו, טו). מנחת כהן הוא הקרבן היחיד שיש לה בעלים ואעפ"כ היא עולה כליל לגבוה, ואין לבעליה בהן הנאה של כלום [שכן עולה היא ממון גבוה ולא ממון בעלים].

וזהו שדרש (מנחות קי.) עה"פ 'ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי ומנחה טהורה' (מלאכי א, יא) - 'זה הלומד תורה בטהרה, נושא אשה ואחר כך לומד תורה' (ע"י יומא עב.), כי העוסק בגשמיים מבלי להידבק בו, הרי הוא ככהן הזה המגיש טהרה, שאע"פ שהוא בעלים - מ"מ אינו לוקח לעצמו הנאה של כלום, וכל מגמתו רק לעשות נחת רוח ליוצרו.

(רשימות השומעים מהנאמר בפר' וישב תשע"ט, ועוד)

עלי מועד

הכנת הפה

לקדושת אכילת מצה

בערב פסח אין אומרים מזמור לתורה (א"ח סי' תכט), שאין מביאין קדשים לבית הפסול (ע"י פסחים יג.). ולכאורה הול"ל אין מביאין קדשים לידי פסול, או לידי שהיה איסטניס ואילו היה אוכל בערב פסח לא היה יכול לקיים מצות אכילת מצה בשלימות. ויל"פ דרבינו הקדוש רצה לקדש את פיו, המקום שאליו מביאין את המצה, אף שגם אכילת רשות אצל רבי בבודש תפא"ל, ולכן לא אכל בערב פסח, דאם כפשוטו, יש להבין דאף שהיה איסטניס, מ"מ מחמת חביבות המצוה היה מתאוה אליה [כי בוודאי רבינו הקדוש היה בדרגה שכתב הר"ש (גיר כב.) ע"ד התוס' דאף שהשאלו לשם מצוה איירי בגוונא שאינו רעב לאכול לתאבון, אלא דמשום חפצו בקיום המצוה אוכלו בנפש חפצה ובתאבון לב, ע"י ש].

והנה כשם שצריכים להזהר במה שמכניסים לפה, כך יש להזהר במה שמוציאים מהפה, וכמעשה הידוע מהיהודי הקדוש זי"ע שאמר לתלמידיו הרבי ר' בונם זי"ע שייצא לדרך ולא אמר לו על מה, לקח הרבי ר' בונם עמו כמה חסידים ויצאו לדרך, ובאו לכפר אחד ונכנסו לפונדק יהודי ורצו לאכול שם, וקודם שאכלו חקרו ודרשו בכשרות המאכלים, עד שמקו קולו של יהודי שישב מאחורי התנור שאמר להם: חסידים חסידים, האם גם לפני שאתם מוציאים מפיכם איזה דיבור אתם חוקרים ודורשים כ"כ אם דיבור הגון הוא. ואמר ה"ר"ב שלזה נתכוון היהודי הקדוש זי"ע בשולחו אותו.

וזה הענין שנוהגים שעל ידי הסיום נפטרים מהתענית, שלא מצינו כן בתעניות אחרים, להורות כי במקום שיכין האדם את פיו לאכילת מצה ע"י שיתענה ולא יכניס דבר מאכל לפיו, יקדש פיו בדברי תורה.

עוד יש ללמוד מהאי הלכתא שאין מביאין תורה בער"פ, דאף ששקדם ו' שעות יהיה מותר לאכול הלחם, מ"מ כיון שלא יהיה אפשר לאכול בכל הזמן הראוי, נקרא מביא קדשים לבית הפסול, כן הדבר אצל כאו"א המקיים תורה ומצוות, שמוטל עליו לנצל כל הכוחות שניתן בהם, עד תומם, שלא יהיה כמבוזה מתנת שמיא, ומביאה לבית הפסול.

(עבר"ד פסח עמ' כ-כא)

העצה לגאולת הנפש

הוא רק השתוקקות

שבת הגדול הוא ההכנה לחג הפסח. שכן פסח מצרים היה מקחו בעשור, ובאותה שנה י' בניסן בשבת היה, נמצא כי בשבת התחילו ישראל את ההכנה לקרבן פסח ויצאת מצרים. והנה כתב רש"י (בא יב, ו) 'ומפני מה הקדים לקחתו לשחיטתו ארבעה ימים, היה רבי מתא בן חרש אומר הרי הוא אומר (יחזקאל טו, ח) 'ואעבור עליך ואראך והנה עיתך עת דודים', הגיעה שבועה שנשבעתי לאברהם שאגאל את בניו, ולא היו בידם מצוות להתעסק בהם כדי שיגאלו, שנאמר (שם, ז) 'ואת ערום ועריה', ונתן להם שתי מצוות דם פסח ודם מילה שמלו באותו הלילה. וקשה למה היו צריכים מצוות בשביל להיגאל, הרי הגאולה בלאו הכי לא היתה מצד זכותם, אלא מצד השבועה שנשבע לאברהם, כמו שאמר בתחילה.

עוד קשה קושיית השפת אמת (שבה"ג תרל"ח ותר"מ), שזה עדיין אינו מתוך את עיקר הקושיא, למה הוצרכו להקדים להקפידה, ימים ולא סגי שיקחוה ב"ד ניסן. עוד קשה מה שאמר שלא היה להם זכות להיגאל, והלא היה להם הזכות שהיו שמורים מעריות. וגם לא שינו שמם לשונם ולבושם.

אלא י"ל שבשביל גאולה גשמיית, גאולת הגופים ממצרים, לזה אכן די בשבועה שנשבע לאברהם, אבל בשביל שיהיה גאולה רוחנית, שיצאו הנפשות ג"כ מתחת טומאת מצרים ולהיות עם ה' עם קרובו, זה שייך רק יחד עם יוכנח זכות עצמית, כי הם מוכרחין להיות שייכים לזה מצד עצמם, לרצות ולהשתוקק לקרבת ה', כי זה לא שייך ליתן להם בלי שיעשו הם פעולה של התקרבות. ולכן לגאולת הנפשות לא הועילו זה הזכות, כי אין המכוון בזכות גרידא שיגאלו בזכותה, אלא עיקר המכוון היא שהם היו שקועים כ"כ בעבדות מצרים ולא היו שייכים לגאולה, ונפשותם לא היו מוכנים לזה, כי היו שקועים ראשם ורובם בגשמיית של ארץ מצרים, ולכן היה העצה לקחת הצאן ד' ימים קודם, וזה עורר בבני ישראל תשוקה עצומה למצות הקרבת הפסח, כי רק ההשתוקקות היא שמכשירה לגאולת הנפש, שאף אם יש לאדם עוד דרך ארוכה לתקונו, אבל כל זמן שהוא משתוקק לקדושה - בזה הוא שייך לרוחניות ולקדושה, וכפי ההשתוקקות יש בו כח וכלי קיבול לקבל הטהרה והרוממות, ויכול להתקרב להשי"ת ולהיגאל בפנימיותו ממצרים.

(ע"פ ס"ג מצורע - שבה"ג תשפ"ב מאמר א, עבר"ד פסח עמ' ק"ז, ועוד)

מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו

בשבת הגדול צריכים לתקן המחשבה, דקטן אין לו מחשבה, רק מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, ומשום הכי צריכין לעשות בדיקה וביעור, כדי שיהיה מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, ובה ישבתי קושית התוס' (פסחים ב.) על פירש רש"י שפירש שלא יעבור על בל יראה, הלא מדאורייתא בביטול בעלמא סגי, ויישבתי על פי קושיית הר"ן הלא הפקר צריך להיות בפני ג', ועוד הרבה קושיות דלא יועיל ביטול שהוא רק בלב. רק התיורץ, דבלאו הכי אינו ברשותו של אדם, שלא שעשאו הכתוב כאילו הן ברשותו, סגי בביטול קצת, ועל כל פנים בעינן כמו גבי קטן - מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, ולכן צריכין בדיקה. ואמרתם זאת לפני מו"ח [השפת אמת] ז"ל, והוטב בעינינו.

(יכנה פאר להגה"ק מבענין יצ"ל - דרשות דרוש לא לשבת הגדול דף פו ט"א מדה"ס)

חלומות שמגיעים מהרהורים מלחיצים

לאחד שחלם שמוצא בליל פסח חלות מתחת למפת, ונוצר בחלומו כי שכח לבטל חמצו, ונבהל מאוד מזה.

כתב רבינו שליט"א:

בס"ד

החלום אין בו ממש, ואין צריך ליה רצון דנשיאת כפים. מסתמא חלם בעבר כיצא בזה על שבת שמגיעה פתאום בלי שהספיק ההכנות.

וזה בא מהרהורים מלחיצים להספיק הילך חמץ והילך מצה. וישקיע מחשבתו בהכנות לחג הפסח בשמחה.

שאלו

(שליה אדר תשפ"ו)

עלי דשא

אי אכילת אפיקומן ממעט מזמן אכילת שאר קדשים

בס"ד, לכבוד מערכת הגליון הנפלא בנאו"ד

יש"כ על הגליון, שהוא באמת מלא וגדוש בתורה וחסידות, ובפרט תורתו של מרן הראש הישיבה שליט"א, וכל המעיין בו מרגיש שנכנס לחנותו של בושם ומתבשם. אתכבד בזה להציע הערה בדברי הרה"י שליט"א בענין שנוגע לפרשיות אלו (ויקרא-צו) וגם ליו"ט פסח.

מפורסם חידושו של **החכם צבי** (סי' קנא) דהאיסור דממעט באכילות קדשים הוא גם באמצע הזמן [ועיי' שמי"ש הגרסא ברש"י פסחים פט.], ו**בצל"ח** (ביצה יט:) חולק עליו, דזה לא מיקרי ממעט, כיון שאפשר עדיין לאוכלו אח"כ.

והגאון רבי מאיר אריק בטל תורה (פסחים קא.) הקשה על החכם צבי, מהא דמבואר שם דאפשר להקריב נדרים ונדברות בערב פסח, והרי אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, ולראב"ע דהפסח נאכל עד חצות הא הוי ממעט באכילת קדשים - דאי אפשר לאכלן אחר חצות [וכי' דלא כדברי האבני נור הידועים דינא דאין מפטירין הוא נוהג רק בזמן המצוה דאכילת הפסח, וכבר העיר בזה הכלי חמדה (ראה שו"ת אמרי יוסר ח"ב סי' ד אות ב)].

בטל תורה - מהדורת זאבערמאן, נדפסו הערות ממרן הרה"י שליט"א, ותיקין שם בב' אופנים, ראשית דאיסור ממעט באכילת קדשים הוא רק כשעושה מעשה בהקדבה או בהקרבן, אבל מה שחל עליו ממילא איסור אכילה לא מיקרי ממעט. עוד תירץ, דבלא"ה גזרו רבנן בכל הנאכלין שיהא עד חצות, וא"כ אין כאן ממעט מזמן אכילה.

ואני תמה על תירוצי השני, דנו"נ הנאכלין בערב פסח הם רק קרבן שלמים, דהא אין מביאין תודה בערב פסח, ושלמים נאכלין לשני ימים ולילה, ולא גזרו שם חכמים כלל שיאכל רק עד חצות [ואפי' בחצות היום ליג, עי' תוס' זבחים נו: ד"ה להרחיק], וצ"ב.

בברכת להגדיל תורה ולהאדירה.

נחום מעהרינג ב.פ.

א"ה: יש"כ עבור המכתב, בו העיר לנכון על התירוצי בתרא. ולהעמיד דברי תורה על אמיתתם צניין בזה, שבספר 'לצדדין קתני' שבו נקבצו מהערות רבינו שליט"א שנכתבו בצדדי כמה ספרים, ובו מובא גם ההערות טל תורה, בספר הנ"ל שתח"י נטה רבינו שליט"א קו מחיקה על התירוצי בתרא, וכתב בצידו: העירני בני רא"מ דזו שבשעתא, שהרי רק שלמ"ת ומוה"פ נאכלין ליום אחד, וסתם נו"נ שלמים שאין בהם הגזירה, ובפרט הסוגיא בפסחים נח: שאיחרו הקרבת פסח בשבילם. ע"כ מהנרשם ע"ה.

ומן הענין לציין, שבזמן מועט [במשך שבועיים] עבר רבינו שליט"א על הספר ט"ת כולו בבלי וירושלמי [מפי השמועה שאמר שהיה זה כעין חזרה טובה על הש"ס], ורשם ע"ה. כמאתיים הערות, ולמהירות הכתיבה ושטף מוחו הכביר נמצא בו פליטת הקולמוס שלא עברו ליבון ועיון כראוי, ובספר לצדדין קתני שנקבצו בו הערות הנ"ל, שנתן רבינו שליט"א לאחד התלמידים, רשם רבינו שליט"א בתחילתו בין הדברים: מלכתחלה לא עלתה ע"ד לחלק מהספר לידידים, כי הוא [בחלקן] בבחינת טיוטה הצריכה לתיקונים, ולא נכתב ע"ד הדפסה לרבים.

ולחביבות והשלמת הדברים נביא כאן לשון ההערות במקורן:

מצינו ממעט באכילתן רק אם ע"י מעשהו בהקרבנות או בעירובין נתמעט הזמן, אך כאן שמצד הקרבן אין חסרון, וגם מצד היום אין חסרון [ולא כמו בתורה ערב פסח], רק ע"י מעשה אחר שיעשה - שלא בקרבן שהקריב - יחול אז איסור, כה"ג ל"ח ממעט, ואף אם מעשה זה חובה ומצווה עליו כאפיקומן, ע"כ שרי להקריב נדרים ונדבות, וכשמגיע לאפיקומן פשוט ששרי לאוכלו אע"פ דבזה ממעט זמן קרבן.

ולאו"ה עוי"ל, דבלא"ה גזרו רבנן בכל הנאכלין שיהא עד חצות, וא"כ אין כאן ממעט מזמן אכילה, ואם משום דאכתי צריך קודם חצות לאכול אפיקומן, ועוד קודם לזה לאכול הנו"נ, הוי זמן מועט שכתבו אחרונים (שעה"מ הל' קרבן פסח פ"א היט) דל"ח להקרא ממעט בזה, אך לפמ"ש ב' בישועות יעקב (סי' תעו סק"א) דביעבר שרי אחר חצות לאכול בקדשים, הדק"ל, ועי' בקושיא כיו"ז. - ועל קטע זה העביר רבינו שליט"א קו מחיקה, וכנ"ל.

הגליון ליו"ט פסח ושש"פ ופר' שמיני יחולק אי"ה לאחר שבה"ג

תמיהות

בהוכחת בליעת כלי חרס מחיוב שבירתן

וכל חרס אשר תבשל בו ישיבר (ו, כא). וכתב הרמב"ם (פ"ח ממע"ק הי"ד) דדוקא כלי חרס דחטאת בעי שבירה, והקשה בברכת הזבח (זבחים צה:) א"כ מנלן לומר (פסחים ל:) לכל איסורו תורה 'התורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם', מדבעי שבירה, הא לדברי הרמב"ם שאר קדשים סגי במריקה ושטיפה, ובעל כרחך בחטאת גזירת הכתוב, וחיידוש שחידשה התורה, ואי אפשר לילף מינה.

ונדברי שאול (מהדורא רביעאה) כתב ליישב, דק"ל (יומא נט:) דכל דבר שנעשה מצוותו יצא מאיסור מעילה, והרי כאן אחר שנשבר עדיין צריך גזירה ונבלעין במקומן (זבחים צו.), ומוכח דאין השבירה גזירת הכתוב ומצוה בפני עצמה, אלא משום הבליעה. דאחר השבירה עדיין הבליעה קיימת, ועל כן צריך לגנוז השברים [וכמו שהקשה הישועות יעקב (סי' קה סק"ב) מה מועיל שבירה לסלק הבליעה מנותר].

ותמוה, שהרי אין מפורש בתורה לא הבליעה ולא החיוב להשאיר בעזרה אחר שבירה, ואין שייך לומר 'התורה העידה'.

ועוד דלעולם נימא דהוי גזירת הכתוב, והיא גופא בכלל גזירת הכתוב, שאף שנעשית מצות שבירה - יגנו.

ואין להקשות דליהוי עוד כתוב לשני כתובים הבאין כאחד שנעשית מצוותן ומועלין (עי' חולין קיז. כריתות ו), חדא דנימא באמת דהוי תלתא, ועוד דאין מפורש בכתוב דנגנו דליהוי כשלשה כתובים.

(רבינו שליט"א מתוך מכתב ה' תזמ"צ תשע"ג)

להבין שמועות

השלשה שבתות - עניינם וסדרן

הנה ג' שבתות יש, שבת דמעשה בראשית, ודיציאת מצרים, ודקבלת התורה. והם ג' סעודות דשבת, כדאיתא בזוה"ק (תירו פח:) שהם ג' בחינות שבפסוק (ישעיה נח, יד), 'אז תתענג' - סעודתא דעתיקא, 'והרכבתך' כו', וינחלת יעקב' היא התורה.

ושבת דעתיקא הוא בחינת יציאת מצרים, עלמא דחירות, והוא שבת הגדול מכל הג' שבתות. והיה צריך להיות הסדר שבת דיציאת מצרים לבסוף - שהוא גדול מכולם. אכן לא היה בכך בני ישראל לקבל התורה, עד שנעשה להם נס דיציאת מצרים וקריעת ים סוף.

ובאמת זה עצמו ענין שנאמר (ראה טו, א) 'כי בחפזון יצאת', והיה נס שלא בהדרגה וסדר הראוי, עד לעתיד שיהיה הכל כסדר, כמ"ש (ישעיה נב, יב) 'כי בחפזון לא תצאו'.

ולכן לעולם נסדר הסדר - סעודתא דעתיקא קודם סעודתא דזעיר אנפין, מפני שכך היה הסדר דג' שבתות.

ובאמת סעודתא דעתיקא, עיקר זה השבת רומז לשבת העתיד - יום שכולו שבת, רק שנעשה מעין זה בציאת מצרים בנס לצורך השעה מעין לעתיד.

והנה בשבת זו היה קבלת המצוות - מצוה ראשונה שנצטוו בני ישראל. ובאמת המצוות הם נמשכין מן התורה, אך בני ישראל הקדימו נעשה לנשמע, כמ"ש במקום אחר שזה עיקר המכוון בשבחן של ישראל, לא הדיבור בלבד שהקדימו, רק שקיימו במעשה קבלת המצוות קודם התורה. ובמדה שאדם מודד מודד לו (פסחים ח:), ולכן נעשה להם שבת דיציאת מצרים קודם שבת דמתן תורה - שלא בהדרגה, כמ"ש.

(שפת אמת שבת הגדול תרי"ה)

הנה השפת אמת זי"ע מסדר שיש ג' שבתות. א' שבת דמעשה בראשית - שהוא המבואר בפשטות בכמה מקומות בתורה. ב' שבת דיציאת מצרים - כמבואר בלוחות שניות בפרשת ואתחנן, וכלול בו גם כן יום שכולו שבת דלעתידי. ג' שבת דקבלת התורה.

וצריך לבאר מהו שבת דקבלת התורה, דמשמע שהוא טעם בפני עצמו למצות שבת, זכר לקבלת התורה דומיא דהנך. ולכאורה הכוונה כיון דבשבת ניתנה תורה [וכמ"ש הטור שהובא להלן]. ועדיין צ"ב, דלכאורה אינו סיבה למצות שבת. ומסתמא כוונתו, דבאמת אינה כשאר הטעמים המובנים לשכל הגוף, אלא שמחות השבת היא התגלות של אור דמתן תורה, שבת שמא דקוב"ה, ובשבת מחזיר מרע"ה את הכתרים של נעשה ונשמע שקיבלנו במתן תורה, וכמו שהעמיק בענין זה השפת אמת למאות זיל קרב בי רב.

בטור (אוי"ח סי' יצב) גם כן כתב שיש ג' שבתות, אך בסדר אחר, וז"ל 'ומה שתקנו בשבת ג' ענייני תפלות, אתה קדשת, ישמח משה, אתה אחד, וביום טוב לא תקנו אלא אחת 'אתה בחרתנו, מפני שאלו ג' תפלות תקנום כנגד ג' שבתות, 'אתה קדשת' כנגד שבת בראשית כמו שמוכח מתוכו, 'ישמח משה' כנגד שבת של מתן תורה דלכולי עלמא בשבת ניתנה תורה, 'ואתה אחד' כנגד שבת של עתיד'.

הנה הטיור לא מנה שבת דיציאת מצרים בפני עצמו, אלא שבת דלעתידי. אך זה אינו סותר דברי השפת אמת, דגם השפת אמת כתב דעיקר זה השבת הוא לעתידי, רק שנתגלה ביציאת מצרים מעין דלעתידי.

אך בסדר הג' שבתות, לכאורה אינו כדברי השפת אמת, דהטור כתב דמנוסח התפלות חזינן דשבת דמתן תורה הוא האמצעי, והשפת אמת כתב [ע"פ הוה"ק] לענין הסעודות שהוא האחרון. ודווקא לומר דסדר תפילות לחוד וסדר סעודות לחוד, דכידוע דהסעודה הוא הוצאה לפועל של התפילה.

ואולי י"ל דאין כוונת הטור למתן תורה - מצד התורה שיש לנו, אלא מצד מעמד קבלת התורה [וכידוע מהט"ו מעלות דדיינו, שפירשו שאילו קרבנו לפני הר סיני הוא מעלה בפני עצמו גם בלא קבה"ת], שהוא דומה לגילוי דלעתידי, ועדיין יש להתיישב בענין רעוא דרעיון. ובעוה"ר אין לנו חלק בנסתרות, ואולי נזכה לביאור אשר ידלו לנו אחד הנבונים באופן שנוכל להבין.

(משלחן המערכת)

השבוע פר' צו - שבה"ג לא יתקיים טיש סעודה שלישית

יו"ל ע"י תלמידי רבינו ראש הישיבה שליט"א בן כ"ק מרן אדמו"ר הפני מנחם מגור זצוקלה"ה © כל הזכויות שמורות למכון בנאות דשא - פקס 077-4703647 bnaosdeshe@ibrededashe.org והערות יתקבלו בברכה ניתן להירשם לקבלת הגליון מידי שבוע • לתרומות, הנצחות ובעניי הפצה בארה"ק 052-7178350 בארה"ב 718-408-8970

בחלי אש - שיעורים ושיחות < אר"י: 077-2277-277 < ארה"ב: 1716-229-4771 < אירופה: 44-330-390-0476

לקבלת הגליון השבועי המלא משיחות רבינו שליט"א ניתן לפנות למכון עברא דדשא טל: 03-739-5330 | מייל: sichos@ibrededashe.org